

Stephanus Bánca / Bánca István / Stephen Bánca
cardinalis episcopus Praenestensis / praenestei bíboros-püspök / cardinal bishop of Praeneste
Testamentum
Viterbo, 1270. július 5. / 5 July 1270

Viterbo, 1270. július 5. / Viterbo, 5 July 1270

[1] [...] /bium deauratum, unum dossale violaceum cum av[i]bus de sirico giallo.

Item [unum] dossale de panno lineo [...] / duo bacilia argentea.

It[em] una canella a[ur]ea ad sumendum sanguinem Christi.

Item una crux parva ad tenendum ante pectus de[aura]ta cum [la]pidibus pretiosis.

Item duo annuli pontificales.

Item unum manuterg[ium a]lbum / [...] sirico.

Item una planeta, una dalmatica et un[a] tunicella de diaspro albo.

Item una planeta de sciameto giallo.

Item una dalmatica et una tunicella de panno yspanico giallo.

Item una planet[a de] pan[no yspa/nico] violaceo deaurata.

Item una dalmatica et una tunicella de panno yspanic[o] violaceo virgato.

Item unum pluviale de sciameto viridi.

Item duo parvi [ca]lices cum smaltis.

Item una stola, unum manipulum et unum cingul[um] viridia [labo/r]ata cum auro.

Item unum cingulum [am]plum laboratum de sirico et auro.

Item sandalia cum auro et perlis parata.

Item una theca rubea ad ymagines cum auro et perlis parata.

Item una tobalia pro altari cum a[ur]ifrigio [a]de ymagin[es].

[Item] u[nus] / calix aureus cum ymaginibus.

Item unum turribulum aureum.

Item una mitra de diaspro albo cum lapidibus pretiosis et cameis ante et retro.

Item una mitra de diaspro alb[o] cum ymaginibus et perlis albis et [...] di[...].

Item duo sc[rinea, quorum] / quodlibet habet duos catarciones, in quibus predicte res et paramenta repos[ita] et consignata sunt.

[2] Item volo et mando quod dentur ecclesie Waciensis¹ res et paramenta huiusmodi, videlicet planeta de panno yspanico [de]aurata, una dalma[tica] / et una tunicella de panno yspanico virgato.

Item una planeta, d[al]ma[tica] et tunicella de rubeo sciameto.

Item unum pluviale de diaspro albo.

Item unum pluviale de sciameto viola[ceo].

Item unim dossale album de sirico cum floribus de[auratis]. /

I[tem] una camisa sive alb[a].

Item du[o] bac[ili]a [de] argento.

Item una theca cum corporalibus laborata cum smaltis.

Item [unum] turribulum argenteum deauratum.

Item una crux parva ad tenendum ad pectus.

Item unus anulus pontificalis. /

Item una mitra de diaspro albo cum smaltis (?).

[Item ...]ris ornatum aureum in fimbriis nisi in fine fimbr[iarium].

[Item ... mi]tra de diaspro albo cum perlis et floribus deau[rat]is.

Item unum s[c]rineum in quo [res et] paramenta huiusmodi reposita [et consi]gnata sunt.

[3] Item volo et [mando] quod de[ntur] Romane Ecclesie [...] magna et sciameto albo [...] auri]frigio d[...] smaltis et lap[idibus ... et una] tunicella de al[bo] sciameto.

[4] Item volo et mando do[mini]s in]/frascriptis familiaribus [me]is, prout [inf]ra contine[tur], vi]delicet fratri Bentiv[egna]² et fratri Gratie³ ordinis fratrum Minorum in communi novem marc[ham] sterl[ingorum].

[5] Item magistro Andree [Un]g[a]ro, capellano meo,⁴ gippam meam, tunic[a]m / de camellino et clamidem meam e[iu]sdem col[o]ris sm[altatam].

¹ Dioces of Vác, Stephen Bánca was bishop of Vác between 1240 and 1242.

² Bentivegna/Bentivenga (de Bentinvegnis), OFM, papal chaplain (1264–1266), bishop of Todi (1276–1278), cardinal.bishop of Albano (1278–1289). See in details: KISS 2015, *Bánca István bíborosi familiájának tagjai*, 10.

³ Gratia OFM, In 1264–1266 he was cardinal Bánca's chaplain. PARAVICI BAGLIANI 1972. 355; PARAVICI BAGLIANI 1980. 129/note 5. See in details KISS 2015, *Bánca István bíborosi familiájának tagjai*, 19.

- [6] [Item ... u]nam [de] cappis meis meliorem.
[7] Item magistro Symoni U[n]garo, capellano meo,⁵ tun[ica]m et su[pert]u[ni]cale meum de blaveto et una ca[p]pam de meis.
[8] Item magistro [...], / priori Sanctorum Apostolorum de Spoleto, capellano meo,⁶ [se]x ma[rchas] sterling[orum].
[9] Item magistro P[au]lo de Reate, capellano meo,⁷ sex ma[rchas] sterling[orum].
[10] Item Iacobino, clerico meo,⁸ q[u]atordecim ma[rchas] sterling[orum].
[11] Item Guidob[ono] ⁹ sex ma[rchas] sterling[orum].
[12] G[...], / clerico meo,¹⁰ du[a]s ma[rchas] sterling[orum].
[13] Item [I]oh[ann]i (?), n[e]poti et familiari meo,¹¹ centum ma[rchas] sterling[orum] et [t]res de equis meis melioribus.
[14] Item [...] Ung[aro, serv]i[e]nti meo,¹² viginti ma[rchas] sterling[orum] et unum equum de meis.
[15] Item Iacobo Ungaro, servienti [meo],¹³ / quind[e]cim ma[rchas] sterling[orum].
[16] Item Anch[ero] (?) de Canossa¹⁴ decem ma[rchas] sterling[orum].
[17] Albertino¹⁵ sex ma[rchas] sterling[orum].
[18] Item Iohanni¹⁶ [... marc. st]erl.
[19] Item Guillelmo, marescaco,¹⁷ sex ma[rchas] sterling[orum].
[20] Item Iohanni, coquo,¹⁸ quinque ma[rchas] sterling[orum].
[21] Item [...] / Lucio coquo,¹⁹ quinque ma[rchas] sterling[orum].
[22] Item [Alber]tino, port[ario],²⁰ decem ma[rchas] sterling[orum].
[23] Item Petri Pagano²¹ quattuor ma[rchas] sterling[orum].
[24] Item Nolano²² (?) sex ma[rchas] sterling[orum].
[25] Item Huguicio²³ (?) tres ma[rchas] sterling[orum].
[26] Item Grasso²⁴ tres ma[rchas] sterling[orum].
[27] Item [Ray]/nalducio²⁵ tres ma[rchas] sterling[orum].
[28] Item Salv[ucio] ²⁶ tres [marchas] sterling[orum].
[29] Item Gerardino de coquina²⁷ unam marcham sterlingorum
[30] Item volo et mando dari [...] U[n]garo, s[acer]doti²⁸ existenti in [...], supertunicale et cappam meam de blaveto.
[31] Item [...] / de Capella, scriptori penitentie Sedis Apostolice,²⁹ tres marchas sterlingorum.

⁴ Andreas Ungarus (Magyar András), provost (SS. Apostolorum, dioc. Spoleto), canon of Korinthos, cardinal's chaplain, *commensalis* (1263). See in details: Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 2.

⁵ Simon Ungarus (Magyar Simon), papal chaplain, cardinal's chamberlain (1266), chaplain (1270). See in details: Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 46.

⁶ Cf. [5]!

⁷ Paulus de Reate (Rieti), cardinal Báncsa's chaplain. Cf. Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 37.

⁸ Jacobinus, *clericus*. See in details: Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 18.

⁹ Guidobonus, *familiaris*, bíborosi káplán. See in details: Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 15.

¹⁰ Probably Gerardus de Parma. See in details: Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 13.

¹¹ John, the cardinal's nephew, chaplain, archdeacon of Győr, Zala. See in details: Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 19.

¹² Ungarus ?, the cardinal's servant. See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 50.

¹³ Jacobus Ungarus the cardinal's servant. See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 19.

¹⁴ Ancherus de Canossa *familiaris*. See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 4.

¹⁵ Albertinus *familiaris*. See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 1.

¹⁶ He is probably identified with Johannes Pelagius, *portionarius* ad canon of Salamanca, canon of Compostella, archdeacon of Urgell, cleric of the king of Castille and Leon, Ferdinand, the cardinal's chaplain. See in details: Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 20.

¹⁷ William, the cardinal's marshal. See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 18.

¹⁸ John, cook. See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 24.

¹⁹ Lucius, cook. See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 26.

²⁰ Albertinus porter (?). See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 2.

²¹ Petrus Paganus *familiaris*. See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 40.

²² Nolanus *familiaris*. See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 31.

²³ Huguicius *familiaris*. See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 21.

²⁴ Grassus *familiaris*. See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 17.

²⁵ Raynalducus *familiaris*. See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 42.

²⁶ Salvucus *familiaris*. See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 45.

²⁷ Gerardinus kitchen boy (?). See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 14.

²⁸ Ungarus ?, domestic cleric of the cardinal. See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 51.

²⁹ ? de Capella, scribe of the Apostolic Penitentiaria. See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 51.

[32] Item Rogerio, b[ar]berio meo,³⁰ unam marcham sterlingorum.

[33] Item volo et mando quod medici servien[tes ...] infirmi[tates], remunerent[ur] ad arbitrium [executorum] meorum.

[34] Item [volo et] / mando quod satisfiat panatteri[o] meo³¹ de eo in quo te[n]eor eidem.

[35] Item volo et mando quod si de quantitate s[ex] milium libr[as] prov[entas] quas nobil[is] vir domin[us] Henricus tunc senator Urbis³² per se vel alium michi abstulit in Urbe, [recupe]/rari contig[e]rit, illud quod recuperabitur detur pro [anima] mea [per execu]tores meos ecclesiis [Ur]bis tam secularibus quam religiosis, preterquam ecclesie Lat[e]ranensim prout eis visum fuerit, expedire.

[36] Sepulturam michi elig[o] apud dictam ecclesiam [Sancti] / Salvato[ri]s Sancte Balbine de Urbe.³³

[37] Libros meos et pecuniam quam habeo et habere debeo tam a Bonaventura de Senis³⁴ et sociis suis quam aliis quibuscumque, et cet[er]a omnia alia bona mea mobilia que V[iterb]ii habeo, dimitto [ad o]nus executorum meorum distribuenda per eos pauperibus eccle[siis], piis locis et pro anima mea, prout secundum Deum anime mee saluti videbitur expedire.

[38] Super premissis quidem omnibus que superius continentur ordin[o] et facio executores [meos] / venerabiles viros dominum Henricum Hostiensem et [Ve]lletrensem episcopum,³⁵ et dominum Iohannem, Sanctio Nicolai in carcere Tulliano diaconum³⁶ cardinales et eorum fidei hec ger[e]nda et exequenda committo.

Hanc igitur dispositionem ac ordinationem [me]am volo valer [iure] / testamen[ti] aut codicillorum sive donationis causa mortis et cuiuscumque [alterius] ultime voluntatis melius valere pote[st].

Acta sunt hec Viterbii in camera palatii Viterbiensis ecclesia in qua idem reverendus pater [et dominus Stephanus] Prenestinus [episcopus] / moratur, presentibus dicto venerabili patre domino I[ohanne] Sancti Nicolai in carcere Tulliano diacono cardinali, ac meo Lambardo notario³⁷ et testibus infrascriptis ab eodem domino S[tephano] Prenestino episcopo specialiter rogatis videlicet [fratres Ben]tivegna ordinis fratrum Minorum,³⁸ / magistro Iohanne Salvatici, Apostolice Sedis scriptore, magistro Andrea de Niversa³⁹, clerico familiaribus dicti venerabilis patris domini I[ohannis] cardinalis, fratre Bentivegna et fratre Gratia ordinis fratrum Minorum, familiaribus dicti ve[n]erabilis patris domini episcopi Pre[nestini]. In anno nativitatis Domini millesimo ducentesimo septuagesimo, indictione tertiadecima, die quinta intrantis [men]sis iulii, Apostolica Sede vacante.

(S) [Ego Lambardus ... notarius] de mandato [dicti] domini [cardinalis ...] scripsi et publicavi [...].

Orig.:

- BAV Archivio del Capitolo di S. Pietro, cod. C 95 fol. [1v-2r](#) [A] – 445 x 209 mm.⁴⁰

Ed.:

- PARAVICI BAGLIANI 1971 = PARAVICINI BAGLIANI, Agostino: Un frammento del testamento del cardinale Stephanus Hungarus (†1270) nel codice C 95 dell'Archivio del Capitolo di San Pietro. *RSCI* 25 (1971), 168–182, here: 179–182; PARAVICI BAGLIANI 1980 = PARAVICINI BAGLIANI, Agostino: I testamenti dei cardinali del duecento. Roma, 1980. (Miscellanea della Società Romana di Storia Patria 25.), 18, nr. 13., 127–132, nr. V.

Comm.:

³⁰ Rogerius, the cardinal's barber. See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 44.

³¹ The cardinal's baker (?). See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 55.

³² Arrigo, Ferdinand of Castilia's brother, senator of the Ghibellin party in Rome, on 2 June 1267, between 26 July and 28 December 1267, and on 27 May 1268. PARAVICI BAGLIANI 1980. 131/10. jz.

³³ The S. Salvador title is known only later in the 14th century, under Urban V. The S. Balbina is one of the Roman churches. The local tradition of Viterbo says that Báncsa had the intention to be buried in the Franciscan church. PARAVICINI BAGLIANI 1971. 181., nr 9; PARAVICINI BAGLIANI 1980. 131/11 jz.

³⁴ Probably Bonaventura Bernardini, member of the merchant society of Bonsignori di Siena. PARAVICINI BAGLIANI 1980. 131/ 12. jz.

³⁵ Henricus de Bartholomaeis or Henricus de Susa, canonist, bishop of Sisteron (1244–1250), archbishop of Embrun (1250–1263) cardinal-bishop of Ostia and Velletri (1262–1271: 9 January 1263 – 28 February 1268, †21 October 1271). HC I. 8/3. jz., 35, 234, 454.

³⁶ Johannes Gaetano Orsini, cardinal-deacon of S. Nicolaus in carcere Tulliano (1244–1277), the futur pope, called Nicolas III (1277–1280). HC I. 7, 52.

³⁷ Lombardus, the cardinal's notar. See : Kiss 2015, *Báncsa István bíborosi familiájának tagjai*, 30.

³⁸ Cf. [4]!

³⁹ Johannes Salvaticus scribe of the pope, and Andreas de Niversa, cleric, cardinal Johannes Caietani de Ursinisi's *familiaris*.

⁴⁰ The content of the codex is: Holy Bible, from the Genesis to Ruth's Book included in 207 folios. Cf.: STORNAJOLO 1968. II. 5–6.

- STORNAJOLO 1968 = STORNAJOLO, Cosimo: *Inventarium codicum manuscryptorum latinorum Archivi Basilicae S. Petri in Vaticano maxima ex parte e recensione Cosimi Stornajolo (Arch. S. Petri, H 99 – 100) depromptum*. I–III. [Roma, 1923] 1968. II. 6;
- CANART 1966. 14, nr. 16⁴¹;
- PARAVICINI BAGLIANI 1971. 168–179;
- NEBBIAI DALLA GUARDA, Donatella: *Bibliothèques en Italie jusqu'au XIIIe siècle. État des sources et premières recherches*. In: *Livres, lecteurs et bibliothèques de l'Italie médiévale (ixe–xve siècles). Sources, textes et usages. Actes de la Table ronde italo-française (Rome, 7–8 mars 1997) – Libri, lettori e biblioteche dell'Italia medievale (secoli IX–XV). Fonti, testi e utilizzazione del libro. Atti della Tavola rondo italo-francese (Roma 7–8 marzo 1997)*. Ed. LOMBARDI, Giuseppe – NEBBIAI DALLA GUARDA, Donatella. Roma, 2000. 7–129, here: 59;
- KISS 2015 = KISS Gergely: *Dél-Magyarországtól Itáliáig. Báncs nembeli István (1205 k. – 1270) váci püspök, esztergomi érsek, az első magyarországi bíboros életpályája*. Pécs, 2015. 204–208.

Further literature:

- PRATESI, Alessandro: *Una Bibbia emblematica*. In *Commentario storico paleografico artistico critico della Bibbia di San Paolo fuori le Mura (codex membranaceus saeculi IX)*, 1993. 81–92.
- SCICOLONE, Ildebrando, O.S.B., : *Il cardinale Giuseppe Tomasi di Lampedusa e gli inizi della scienza liturgica*. Roma, 1982.
- DE MARCO, Franca: *Censimento dei codici dei secoli X–XII*. Roma: Biblioteca Apostolica Vaticana, *Archivio di S. Pietro*, In *Studi medievali* 1970.
- STRNAD, Alfred A. : *Kurienkardinäle und ihre «Familia» im 13. Jahrhundert*, In *Römische Historische Mitteilungen* 14 (1971), 201–205.

⁴¹ Canart states that Cosimo Stornajolo's work is accesibe under the signature H 99 in the Archivio S. Pietro, this belongs today to the collection of the *Biblioteca Vaticana*. It is actually inder the signatur BAV Sala Consultazioni Manuscritti 411(1–3). STORNAJOLO 1968.